

DALIA STAPONKUTĖ.

PRIEŠKALĖDINIS JAUSMINGUMAS

Vieta, kur sutinku Kalėdas, – beveik piečiausia Europos krikščionių geografijoje. Piečiau Kipro – jau Afrika. Kadais naujametinės šventės be sniego atrodydavo iki apmaudo netikros. Asketiški eukaliptai ir susivėlusios kalnų pušys vietoj kalėdinių eglučių sukeldavo nostalgiską liūdesį, o baltos kruopos, imituojančios sniegą sostinės centre, ir juodbruviai seniai-šalčiai – tylią pajuoką. Ilgainiui net primityvūs salos Kalėdų papuošalai tapo įprasti ir šventiški. Šventiška turbūt yra tai, kas įprasta. Gal todėl Kalėdos visame pasaulyje prasideda vis anksčiau ir baigiasi vis vėliau: Kalėdos nuosekliai skverbiasi į kasdienybę, virsta kasdienybe, išstumia ją; žmonės nori prailginti pasaką ir atsikovoti daugiau laiko stebuklui. O gal sulauks...

Aš visados laikiu vienintelio stebuklo – pagaliau išmokti būti ten, kur esu. Laukiu ne vienerius metus, ir, kad ir kaip būtų ironiška, stebuklas neišsipildo. Šventės nelyginant lengva vyno skraistė paaštrina, anaipol ne užslepia, tikrąsias jausenas. Jaučiuosi šventiška. Tai turbūt liudija, kad jaučiuosi kaip įprasta: ne ten, ne su tais ir ne tokia, kokia norėčiau būti. Dėl šio infantilus ir amžino neišsipildymo ir stebuklo laukimo nepykstu ant likimo. Priešingai – išmokau mylėti tą liūdną juokdarį kaip artimą. Mylėti kaip artimą... Ne iš karto, ne nuo sąmoningos brandos, apčiuopiame savo likimo, kaip savo artimo, esmę, manydami, kad tai – abstrakcija. Tačiau vieną dieną (ūmai tarsi per vieną dieną!) likimas gali įgyti stebinantį kūniškumą: gyvenimas „lig šiolei“ atskyla it sala nuo žemyno ir lėtai pajuda į „nuo šiolei“. Tai gali įvykti pakeitus darbą, gyvenamą vietą, partnerį arba...neįstengus esmingai pakeisti nieko, tiesiog – „su amžiumi“. Gyvenimo epochai įvardinti tinka salos metafora: rodos, matai save rymančią tarsi didingas žemynas ir stebinčią, kaip gyvenimo sala praeities galerijos pavidalu tolsta nuo

tavęs ir tolsta. Staiga tave aplanko nušvitimas, jog ką bedarytumei, kiek fizinės ir dvasinės medžiagos beatkirptumei, jos jau nepakaks plyšiui tarp tavęs ir tolstančio gyvenimo uždengti. Trūkis plečiasi, o tu tarsi mažėji, stingsti, stovi vietoje. Ir tavo medžiaga lyg nebetinka vartojimui – tai per siaura, tai per trumpa. Patampai ją kaip pirštinę, o judrūs gyvenimo pirštai iš jos slysta ir slysta.

Guodiesi sau, kad pagaliau atėjo laikas, kai branda ir išmintis padės perkurti save iš naujo, būti geresne nei aname, „nuplaukusios salos“ gyvenime. Tačiau atrandi, jog tas asmenines ar dalykines spragas, kurių kadaise neužpildei, ėmė ir užpildė kiti, tau net nepastebėjus. Kadais plati erdvė staiga susitraukė iki tavo kūno kontūrų. Judėti ir tiesti sparnus tapo vis sunkiau ir belieka tik vangiai muistytis. Nenoromis gyvenimas įgauna fantastinį sapno ritmą – kuomet bėgi, bėgi ir vis jautiesi atsilieikanti ar kybanti tame pačiame erdvės taške. Taip ir nubundi nepasiekusi tikslo vietos. Širdis atrodo tokia patyrusi ir visko mačiusi, kad net meluojant nebesukruta, nebepražysta ant skruostų nuostabiu gėdos raudoniui. Sieki tik ramybės, nes manai daug žinanti. Tiek daug, kad daugiau nepakeliama.

Panašios egzistencinės mintys, matyt, gali aplankyti ne vien „su amžiumi“. Amžius

šiuo atveju kaip tik niekuo dėtas. Amžius niekad os niekuo dėtas. Tai nepakantus ir kupinas rungtyniavimo įtampos „amžinistinis“ pasaulis verčia nerimauti dėl amžiaus ir tapatintis su savo kūno medžiaga. Mano aštuoniasdešimt penkerių metų močiutė iki šiol, sako, tik pažiūrėjusi į veidrodį patiki, kad jai nebe dvidešimt. Niekas, nei močiutės, t. y. moterys, nei juolab vyrai, netiki savo amžiumi. Štai išgirstu, kad policija areštavo septyniasdešimtmetį kaimyną, kuris „netyčia“, prieškalėdinės aistros įkarštyje, užsmaugė vienmetę partnerę. Toji nesutiko mylėtis. Tragiškai juokingas įvykis liudija ne tiek amžiaus dramas, kiek skirtingą amžiaus supratimą. Pietuose dažnai girdžiu, kad moterys sensta, „laivui nespėjus nutolti nuo kranto“, o vyrai „nesensta niekada“... Nors stačiatikybė pietuose moko susitvardymo, ramybės ir saugumą užtikrinančio nuolankumo šeimos tradicijai, vis dėlto tai neapsaugo bendruomenės narių nuo pamišimo, iškrypimo ir troškimo pabėgti svajonių ir fantazijų laiveliais į savo saleles.

Seniai supratau, kad net paviršutiniškai apmąstydamą raštu aplinką, kurioje gyvenu, galiu ją prie savęs priartinti, išvelgti jos bruožus ir savo egzistencinių apmąstymų akstinus. Priešingu atveju jausčiausi amžina svetimšalė, jungčiausi prie svetimšalių bendruomenės, lankyčiau jų klubus. Retsykiais tai ir darau. Viename iš jų aptarinėjame „sekso turizmo“ į salą fenomeną. Kodėl sala šiuo požiūriu pirmąja Europoje? Kur įstatymai, ginantys atvykstančių iš užsienio dirbti merginų teises? Kodėl nesantuokiniais santykiais masiškai dangstomas meilės ir intymaus santykio deficitas kipriečio šeimoje? Diskusijai baigiantis, visi su nuostaba pripažino, kad asmeninių santykių brutalumo priežastis slypi visai ne teisių ar teisingų įstatymų stygiuje, o vyrų „saugumo“ stokoje – baimėje prarasti šeimą, o su ja – tradiciją ir turtą. Turtas graikų salose paveldimas ir įgyjamas per moterišką liniją. Žmonos valdo vyrus turtu. Vyrai ramsto pasitikėjimą savimi, savo „namų tvirtovę“ ir asmeninę „laimę“ donžuanų žygiais pas kitatautes ir sekso turizmu.

Vis dėlto tokia prieškalėdinė diskusija atrodė šviesiai. Kalbėjimas keičia tikrovę, ardo uždangas, sausina niūrias pelkes, pagaliau vienija tuos, kuriuos salos tikrovė verčia būti jos ekspatriantais. Ekspatriantų yra visur, tačiau galvoti taip globaliai ilgainiui darosi nebeįdomu. Konkretybė ir pažįstama smulkmena atrodo mieliau. Noriu padėti sau būti ten, kur dabar esu. Prieš Kalėdas noriu susigrąžinti konkrečias savo gyvenimo smulkmenas, bet pastebiu, kad didžioji jų dalis tolsta nuo manęs kartu su sala, kurią pavadinu „iki šiol“. Turiu susitaikyti su būseną, kuri aplanko atsisveikinus su koku nors itin svarbiu gyvenimo įvykiu – kurį laiką

kybai Visatos žydrynėje be savo mielų smulkmenų kaip dirbtinė kalėdinė eglutė be žaisliukų... Bandau susigrąžinti visa tai kitaip – per tekstus – netgi ne savo, o svetimus. Graikiškai skaitau „neetatiniams“ savo studentams vieną lietuvių autorių, pastabumo smulkmenai meistrą. Gailiuosi, kad mano nenuoseklumas ir nuolatinis blaškymasis neleido man perkelti į graikų kalbą daugiau lietuvių autorių. Studentai klausosi mano skaitomo teksto ir sako „mes taip nerašome“. Nė nesigilinu – kaip. Kiekviena tauta daro kažką „kitaip“ kūryboje... Graikai rašo daug, bet apie vieną ir tą patį: nepakeliamai sunkų sengraikių palikimą. Tačiau kai pasiūlai pagalbą „panešti“, šie išdidžiai atsako, jog patys susitvarkys. Verčiu iš graikų kalbos romaną apie graikų gyvenimo ir buities smulkmenas, protarpiais suirzdama, kad nieko bendra su jais neturiu ir niekadęs neturėjau. Būti tarp jų yra mano likimas. Neturėti nieko bendra – konkretybė. Suprasti juos – misija. Kaskart naujai užklausta, ar myliu graikišką erdvę arba kokia pritapimo kaina – nebeturiu ką atsakyti. Gyvenu taip, kaip gyvenčiau bet kur kitur. Gyvenu taip, kad nebegalvočiau „kaip“. Mintis žudo, sako mano bičiulis filosofas. Gyvenu nugrimzdusi į salos ramybę, saliečių naivumą ir savo *atarachiją*. Pagaliau gyvenu taip, kad Kalėdos sulig kiekvienais metais tampa vis paprastesnės ir aiškesnės. Nebeieškau pasakų aplinkoje, tik savyje. Pasaka su stebuklais irgi liko „iki šiol“ saloje. Prasideda pasakojimo era. Tik štai mūsų pasakojimai visados būna panašūs į mus pačius – būna vientisi, išbaigti ir stilingi, būna trūkčiojantys, be aiškios linijos ir netikroviški. Pastarąjį priskiriu sau. Mano pasakojimas klaidus. Kaip Kalėdos, kai jas praleidžiame be tų, kurių ilgimės...

Aiškiausiai tebematau gyvenimo „iki šiol“ kontūrus. Jie niekad neišnyks, tačiau, atsiradus erdvės perskyrai tarp manęs ir jų, nebesilies prie manęs tiesiogiai, gal net nebežeis. Stebėsiu salą iš tolo, kaip Graikija stebi šimtus savo salų: tai paskendusią erotiškame rūke, tai peršviestą saulės rentgeno, tai nuskaidrėjusių dangaus nefelių ašarose. Graikiški motyvai mano tekstuose yra tikrai emocija, o ne tam tikra, viešumon iškeliamą patirtis. Kas sakė, kad emocija negali vadintis vietos vardu – graikija, lietuva, islandija ar burkina faso. Kaire neseniai kvailiodama prisistačiau esanti iš Burkina Faso. Klausiantieji kaip niekur nieko atsakė *very nice country*... Nesupratau, ironizavo ar ne, tačiau mintis aiški: geriausias įrodymas, kas tu esi, yra tai, kad tu esi. Žmogus šalia apskritai gali būti kvailas pokštas, kančia, palaima, pažeminimas, pagalba, mirtis, blogis ir gėris...kas tik nori. Kalbu ne vien apie trumpalaikį draugišką susitikimą, intymų santykį, porą, buvimo kartu malonumą ar panašius mielus reiškinius. Kalbu paprasčiausiai apie žmogų šalia. Žmogų kaip Kalėdinę dovaną. Sakoma, kad geriausia dovana yra ta, kurią vertiname kaip „tikrą“. (Mes viską tyliai įvertiname, net dovanas). Man norisi dovanos, kurios nereikėtų vertinti. Dovanos, kuri šią akimirką leistų būti ten, kur esu, ne pasakoje. Žmogaus, kalbančio su

manimi mano celėje.

[Dalia Staponkutė](#)

Iš knygos [Staponkutė, Dalia. Lietumi prieš saulę. Vilnius, Apostrofa, 2007. ISBN 9789955605348.](#)